

Posudek diplomové práce Bc. Kateřiny Hilgardové

Komunikace lektorů při doučování českého jazyka

Kateřina Hilgardová pro svou diplomovou práci objevila dosud opomíjené téma individuálního soukromého doučování. Svou analýzou mj. ukázala, že jde o téma v mnoha ohledech zajímavé a že by mu mělo být věnováno více pozornosti, neboť představuje specifickou oblast pedagogické komunikace i specifický typ komunikační situace, což pokládám za podstatný přínos předkládané práce. Autorka rovněž zachytila některé proměňující se jevy v doučování – např. možný posun od doučování studentů, kteří mají ve škole slabý prospěch, k individuální přípravě na přijímací zkoušky a také možné rozdíly mezi doučováním ve formě tváří v tvář a ve formě zprostředkované on-line platformami. I tato dílčí témata byla zatím v českém kontextu zkoumána málo. Oceňuji také autorčinu vytrvalost a schopnost tvořivě řešit různé nečekané negativní situace, které při tvorbě práce nastaly (od náročnosti úvodního procesu formulace výzkumného tématu, přes neochotu účastníků zapojit se do výzkumu až po nečekanou mimořádnou situaci jara 2020, která znemožnila získat původně plánovaný typ dat). Kladně hodnotím autorčinu schopnost citlivě a s dobrým porozuměním komplexnosti zkoumané situace analyzovat a patřičně interpretovat relevantní jevy. Za zvláště šťastné pokládám rozhodnutí soustředit se na strukturu otázka – odpověď – zpětná vazba, cenná je však i řada dalších zjištění. Přínosem práce jsou i obsáhlé přílohy, především přepisy hodiny doučování, které jsou tak případně k dispozici dalším badatelům.

Hodnocení práce podle kritérií stanovených ÚČJTK (https://ucjtk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/57/2020/02/Posuzov%C3%A1n%C3%AD_z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%BDch_prac%C3%AD_%C3%9A%C4%8CJTK2020.pdf; cit 18. 8. 2020):

Koncepce práce: Struktura práce je dobře promyšlená, výklad je logicky vystavěný, teoretická část obsahuje v přiměřeném rozsahu i hloubce všechna potřebná témata. Oceňuji zvláště kapitoly o terminologii a o účastnících a specifikách doučování. Výklad o komunikaci verbální a neverbální je vždy obtížné na malém prostoru přiměřeně zpracovat, protože jde o otázky velmi komplexní, podobu uvedenou v práci však pokládám za přiměřenou. Rozhodnutí využít pro srovnání dosavadní poznatky o komunikaci ve škole je rozhodně dobré.

Argumentace je v pořádku, možná bych jen v úvodních částech mezi ovlivňujícími faktory více zdůraznila specifičnost situace, kdy si rodiny studentů lektora platí (nabízí se také např. otázka, zda se nějak liší doučování na bázi dobrovolnické a doučování, v níž je lektor

placen). Interpretace výsledků je prováděna s patřičným přihlédnutím k omezené možnosti výsledky provedeného výzkumu zobecňovat i s odpovídajícím ohledem na specifika získaných dat.

Úvod a závěr práce si odpovídají v tom, že autorka v úvodu stanovuje očekávání týkající se specifík doučování a v závěru komentuje, zda byla analýzou spíše potvrzena, nebo vyvrácena. Ve vlastní analýze (kap. 4 a 5) však některým očekáváním nebyla věnována explicitní pozornost, doklady pro příslušná zjištění tak čtenáři zůstala „skryta“ např. v rozhovorech s lektory nebo v příložených prepisech; úvod a závěr se tak s vlastní analýzou trochu rozcházejí. Analýza v kap. 4 a 5 naopak odhalila některé zajímavé a důležité jevy, které v daných očekáváním nebyly (např. repertoár a specifické typy užívaných otázek, zpětné vazby, projevy nejistoty studentů, tzv. komentáře a jejich funkce) a jimiž se naopak autorka mohla „pochlubit“ i v závěru.

Kladně hodnotím dílčí shrnutí jednotlivých kapitol i srovnání výsledků výzkumu s poznatky o komunikaci ve škole.

(I přes drobné nedostatky navrhuji za tuto část A.)

Metodologie a zpracování dat: Metodologie je vhodně zvolena, průběh výzkumu je v práci přiměřeně popsán, výzkum proběhl s patřičnými informovanými souhlasy, data účastníků jsou vhodně anonymizována. Kombinace nahrávek s rozhovory je pro daný výzkum přiměřená. Rozsah a složení získaného materiálu ovlivnila nepříznivá situace covidové situace jara 2020 – za daných podmínek nebylo možné získat data rozsáhlejší či vyváženější (např. pokud jde o hodiny prezenční versus on-line). Autorka si je však dobře nevýhod vědoma a při interpretaci dat dané limity adekvátně zohledňuje.

Oceňuji přepis obou druhů dat, zvolené systémy přepisu jsou pro daný cíl vhodné. U přepisu nahrávek mohla být ještě zmínka o tom, jak jsou přepisovány případy, kdy se komunikace týká pravopisných jevů, které nejsou rozpoznatelné v mluveném projevu (srov. příklad zabýrat – zabírat na s. 69).

Analýza nahrávek je provedena kvalitně a výsledky jsou adekvátně prezentovány. Autorka vhodně zvolila dílčí témata, jimiž se bude podrobněji zabývat, vše dobře ilustruje příklady. Kladně hodnotím, že k analýze vybraných jevů přistupuje tvořivě a na základě získaných dat samostatně volí i vlastní kategorizaci, pokud to pokládá za vhodné (kap. 5.6.4 by možná mohlo být přesnější označení metakomentáře?). Vybraná témata (otázky, čas na odpověď, odpovědi, zpětná vazba, oslovení, posuny v kategorii osoby atp.) jsou vhodná i s ohledem na případné srovnání s komunikací ve škole (u některých rozdílů mezi výzkumy

školní komunikace a výzkumem autorčiným se ještě nabízí otázka, zda nemohou být způsobeny také odlišnostmi v použitých metodologiích).

V analytické části práce není příliš místa věnováno rozhovorům s lektory, které tak fungují spíše jako jisté pozadí centrální analýzy nahrávek. I když je trochu škoda, že řada informací z rozhovorů nebyla dále zpracována a interpretována (pro zájemce je však vše přístupné v přílohách), zcela chápu autorčino rozhodnutí rozhovory upozadit, neboť práce je i ve stávající podobě značně obsáhlá; nepokládám proto upozadění rozhovorů za nedostatek.

Práce prokazuje autorčiny schopnosti analýzy i následné syntézy a interpretace. (A)

Práce s odbornou literaturou: Práce s odbornou literaturou je přiměřená, na s. 27 mohl být uveden odkaz na zdroj u Bloomovy taxonomie otázek. (A)

Formální úroveň práce: Formální podoba práce odpovídá požadavkům, výklad je srozumitelný a uspořádaný. Objevují se občasné nedostatky pravopisné, jazykové či „redakční“, zvláště v úvodních částech, některé formulace by mohly být přesnější či méně expresivní (např. „lovit z hlavy“, s. 92). (B)

K obhajobě autorce pokládám následující **otázky**:

Co byste, pokud jde o komunikaci se studenty, doporučila (či nedoporučila) začínajícím lektorům doučování?

Využívají lektori v rámci neverbální komunikace i úsměv (srov. např. s. 92)?

Závěr:

Práce Kateřiny Hilgardové splňuje požadavky kladené na práce diplomové, **doporučuji** ji k obhajobě. Navrhuji hodnocení *výborně*.

Praha, 21. 8. 2020

doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D.
vedoucí práce